

УДК 347.21

**ПЕРЕХІД ПРАВ У РЕЗУЛЬТАТІ УКЛАДЕННЯ ДОГОВОРІВ ПРО
ВІДЧУЖЕННЯ БЕЗДОКУМЕНТАРНИХ ЦІННИХ ПАПЕРІВ**

Саванець Л.М., к.ю.н.

Тернопільський національний економічний університет

Стаття присвячена дослідженню особливостей переходу прав у результаті укладення договорів про відчуження бездокументарних цінних паперів. Автор акцентує увагу на розкритті підстав виникнення цивільно-правових наслідків переходу прав за бездокументарними цінними паперами в результаті укладення договорів про їх відчуження.

Ключові слова: бездокументарні цінні папери, договір, відчуження бездокументарних цінних паперів, перехід прав за бездокументарними цінними паперами.

Статья посвящена исследованию особенностей перехода прав в результате заключения договоров об отчуждении бездокументарных ценных бумаг. Автор акцентирует внимание на раскрытии оснований возникновения гражданско-правовых последствий перехода прав по бездокументарным ценным бумагам в результате заключения договоров об их отчуждении.

Ключевые слова: бездокументарные ценные бумаги, договор, отчуждение бездокументарных ценных бумаг, переход прав по бездокументарным ценным бумагам.

Savanets L.M. TRANSFER OF RIGHTS OF UNCERTIFICATED SECURITIES AS A RESULT OF CONCLUSION ALIENATION CONTRACTS

The article is devoted to investigation of features transfer of rights of uncertificated securities as a result of conclusion alienation contracts. The author is emphasized on grounds of rising civil law consequences of transfer of rights of uncertificated securities as a result of conclusion alienation contracts.

Key words: uncertificated securities, contracts, alienation of uncertificated securities, transfer of rights of uncertificated securities.

Постановка проблеми. Одним із важливих першочергових заходів на шляху розвитку ринкової економіки України має бути забезпечення ефективного функціонування ринку цінних паперів. Більшість цінних паперів емітуються в бездокументарній формі, операції на фондовій біржі здійснюються виключно щодо бездокументарних цінних паперів.

На сьогодні з бездокументарними цінними паперами здійснюється велика кількість операцій, зумовлених їх основним призначенням – оборотоздатністю. Договір – найпоширеніша підстава переходу прав за цінними паперами, що становить особливий юридичний факт: закріплюючи в собі волевиявлення сторін, стає засобом піднормативного регулювання відносин з урахуванням інтересів його учасників і конкретних умов укладення, використовується не тільки для встановлення правового зв'язку, але і для визначення прав та обов'язків сторін [1, с.135-136]. Функціонування ринку цінних паперів, їх оборотоздатність, є неможливим без налагодженої системи фіксації переходу прав за бездокументарними цінними паперами у результаті укладення договорів спрямованих на їх відчуження, що забезпечує як інтереси учасників даних відносин, так і публічний порядок загалом.

Стан дослідження. Дослідженню особливостей відчуження цінних паперів, включаючи і бездокументарні цінні папери, присвячені праці як вітчизняних так і зарубіжних науковців, зокрема В.І.Гостюка, В. М. Кравчука, М. О. Крилової, О. С. Швиденка, Л. Р. Юлдашбаєвої та інших. Разом із тим, з прийняттям Закону України “Про депозитарну систему України” та внесенням змін до чинних нормативно-правових актів, що визначають засади обігу бездокументарних цінних паперів, виникла необхідність наукового дослідження переходу прав у результаті укладення договорів про відчуження бездокументарних цінних паперів. Саме тому, метою цієї статті є спроба дослідити, проаналізувати й узагальнити існуюче правове регулювання відчуження бездокументарних цінних паперів шляхом укладення договорів та погляди вчених щодо механізму переходу прав за ними, обґрунтувати власну точку зору з дискусійних питань та

сформулювати пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства України у цій сфері.

Виклад основного матеріалу. Договори про відчуження бездокументарних цінних паперів, зокрема купівлі-продажу, міни, дарування, пожертви, ренти, довічного утримання (догляду), спадковий договір, здійснюються за правилами, встановленими Цивільним кодексом України (далі – ЦК України) та спеціальним законодавством, що регулює обіг цінних паперів, та різняться між собою за способом, місцем та порядком укладення і виконання.

Договір з цінними паперами – це правочин, що вчинений двома або більше суб'єктами цивільного права і направлений на встановлення, зміну, припинення суб'єктивних цивільних прав та юридичних обов'язків щодо цінних паперів [2, с.7-8].

Цікавим видається зупинитися на дослідженні предмета договору про відчуження бездокументарних цінних паперів, оскільки ні у доктрині, ні у законодавстві немає єдності та чіткості його визначення. Так, науковці під предметом цього договору розуміють майнові права [3, с.29], речі (включаючи і безтілесні) [4, с.79], неподільну сукупність майнових прав, посвідчених бездокументарними цінними паперами [5, с.173]. Стаття 197 ЦК України має назву “Права на цінний папір та права за цінним папером” і містить норми, що регулюють особливості передання прав на цінні папери та за цінними паперами. Про передачу прав, а не цінних паперів, зазначено також і в ч. 1 ст. 194 ЦК України, яка визначає поняття цінних паперів. Таке ж їх визначення містить і ч. 1 ст. 3 Закону України “Про цінні папери та фондовий ринок”. Відповідно до ст. 4 зазначеного закону до особи, яка набула право на цінний папір, одночасно переходять у сукупності всі права, які ним посвідчуються (права за цінним папером). Таким чином, з наведеного випливає, що законодавець регулюючи питання, пов'язані із відчуженням цінних паперів, виходить із подвійної правової природи останніх. Адже цінні папери незалежно від форми існування, у випадку позбавлення правового

зв'язку із правами, ними посвідченими, не мають якостей об'єкта цивільних прав і втрачають для їх власника будь-яке значення. Передача права власності на бездокументарні цінні папери є способом передачі сукупності прав, що впливають із них. Водночас перехід прав, інкорпорованих у цінних паперах, неможливий без переходу права власності на самі бездокументарні цінні папери. Отже, предметом відчуження при укладенні договорів з бездокументарними цінними паперами є самі бездокументарні цінні папери.

Відповідно до ч. 4 ст. 656 ЦК України до договору купівлі-продажу цінних паперів застосовуються загальні положення про купівлю-продаж, якщо інше не встановлено законом або не впливає з його суті, та ч. 1 ст. 716 ЦК України – до договору міни застосовуються загальні положення про купівлю-продаж, якщо це не суперечить суті зобов'язання. Зазначені норми зумовлюють виникнення низки питань, зокрема можливості реалізації положень про купівлю-продаж щодо цінних паперів загалом і до бездокументарних цінних паперів зокрема, визначення норм, якими слід керуватися при укладенні договору – нормами про купівлю-продаж чи про уступку прав. У Законі України “Про цінні папери та фондовий ринок” не передбачено спеціальних правил укладення та виконання договору купівлі-продажу бездокументарних цінних паперів, за виключенням норми ст. 5-1, що регулює особливості укладення договору купівлі-продажу на фондовій біржі та його розірвання. Таким чином, оскільки іншого не встановлено, до купівлі-продажу чи міни бездокументарних цінних паперів необхідно застосовувати положення ЦК України щодо купівлі-продажу.

Спробуємо докладніше розглянути механізм укладення та виконання договору купівлі-продажу бездокументарних цінних паперів з метою з'ясування як загальних, так і особливих їх засад. Перше, на що варто наголосити, є п. 2 ч. 1 ст. 13 Закону України “Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні”, відповідно до якого обслуговування угод щодо цінних паперів бездокументарної форми існування проводиться тільки учасниками

Національної депозитарної системи. Окрім того, операції, пов'язані з купівлею, продажем, міною цінних паперів на фондовому ринку можуть здійснюватися тільки торговцями цінних паперів, а їх здійснення без посередництва останніх є підставою для відмови депозитарною установою у взятті до виконання розпорядження депонента щодо списання/зарахування таких бездокументарних цінних паперів на його рахунок. Цікавим видається наведення позиції В. М. Кравчука, який зазначає, що фізичні особи, які не є підприємцями, можуть здійснювати несистематичні операції купівлі-продажу цінних паперів без обов'язкового посередництва торговця цінними паперами [6, с.154]. Із такою думкою дослідника важко погодитися, адже в ч. 8 ст. 17 Закону України "Про цінні папери та фондовий ринок" встановлено чіткий перелік правочинів, що можуть здійснюватися без участі або посередництва торговця цінними паперами, і тому вчинені усі інші правочини, в тому числі й купівлі-продажу, без його посередництва визначаються нікчемними, незалежно від кількості їх здійснення та правового статусу суб'єктів. Така ж позиція спостерігається і в матеріалах судової практики [7].

Вимога про залучення торговця цінними паперами відіграє ключову роль у питанні захисту прав власності інвестора, адже з введенням незалежної особи у договірних відносинах між сторонами мінімізується ризик проведення недобросовісної угоди, правочину за заздалегідь заниженою ціною. Водночас слід зауважити, що на сьогодні доволі часто залучення торговця цінними паперами відбувається не з метою одержання професійних послуг, погоджених у договорі, а тільки для формального виконання вимог закону під загрозою недійсності укладеного договору. У доктрині простежується пропозиція скасування вимоги законодавця про обов'язкову участь торговців цінними паперами в укладенні договорів, спрямованих на відчуження цінних паперів. Так, О. С. Швиденко у дисертаційному дослідженні обґрунтовує зазначену пропозицію тим, що ця норма не тільки не сприяє захисту суспільних чи особистих інтересів, а

навпаки, ігнорує інтереси одних осіб (власників цінних паперів) і за рахунок останніх надає можливість іншим (торговцям цінними паперами) отримувати нічим не обґрунтовані прибутки [8, с.166]. В. М. Кравчук зазначає, що передбачена законом вимога залучення торговця суперечить свободі договору як засаді цивільного законодавства [6, с.156]. Вважаємо наведені міркування науковців дещо категоричними, але такими, що характеризують проблемні моменти розглядуваних відносин. Звичайно, що при разовому укладенні договору, спрямованого на відчуження бездокументарних цінних паперів, ні у продавця, ні у покупця немає бажання додатково оплачувати послуги торговця цінними паперами, тим більше, що функцію контролю за укладеним правочином здійснює депозитарна установа при проведенні перевірки усіх документів, поданих для внесення запису на рахунку у цінних паперах. Проте повна відмова від посередницьких послуг торговця цінними паперами призведе до неприпустимих наслідків – неможливості обігу цінних паперів на фондовій біржі, учасниками якої є торговці цінними паперами.

Відповідно до ст. 16 Закону України “Про цінні папери та фондовий ринок” діяльність з торгівлі цінними паперами належить до професійної діяльності на фондовому ринку, тобто діяльності з надання фінансових та інших послуг, надання яких безпосередньо пов’язане з необхідністю їх отримання. Укладаючи договір з цінними паперами поза фондовою біржею, в тому числі і договір купівлі-продажу при реалізації переважного права на придбання акцій, що пропонуються їх власником до відчуження третій особі, сторони самостійно налагоджують договірні зв’язки між собою. Саме тому нав’язування необхідності вчинення таких правочинів через посередника видається недоцільним та суперечним із такими засадами цивільного законодавства, як свобода договору, справедливість та розумність.

На підставі наведеного вище, пропонуємо внести зміни до ч. 8 ст. 17 Закону України “Про цінні папери та фондовий ринок” шляхом її доповнення п. 9 наступного змісту: “укладення договорів поза фондовою біржею”.

З урахуванням вимог чинного законодавства, з метою реалізації наміру особи купити чи продати бездокументарні цінні папери їй необхідно звернутися до торговця цінними паперами і укласти з ним у письмовій формі або договір доручення, або договір комісії, або договір про управління цінними паперами.

Істотними умовами договорів про відчуження бездокументарних цінних паперів, виходячи із ч. 1 ст. 638 ЦК України, є: умови про предмет договору; умови, що визначені законом як істотні; умови, що є необхідними для договорів даного виду; усі ті умови, щодо яких за заявою хоча б однієї зі сторін має бути досягнуто згоди. Умова про предмет має охоплювати вказівку на бездокументарні цінні папери, що пропонуються купити (продати): їх вид, кількість, міжнародний ідентифікаційний номер, номінальну вартість, найменування емітента. Така вказівка має давати змогу чітко визначити, які саме бездокументарні цінні папери мають у увазі offerentом. Як бачимо з ч. 1 ст. 656 ЦК України, предметом договору купівлі-продажу можуть бути бездокументарні цінні папери, які є у продавця на момент укладення договору або будуть набуті ним у майбутньому. Угоди щодо останніх на фондовій біржі оформлюються у вигляді деривативів.

При укладенні договорів, спрямованих на відчуження бездокументарних цінних паперів, слід звертати увагу на правовий статус сторін та вид цінного паперу. Так, підприємницькі товариства можуть укладати договір дарування між собою, якщо право здійснювати дарування безпосередньо встановлено установчим документом дарувальника. Це положення не поширюється на право юридичної особи укладати договір пожертви (ч. 3 ст. 720 ЦК України). Водночас щодо прийняття дарунка зазначеним юридичним особам у ЦК України не передбачено жодних обмежень, а тому вони можуть вільно укладати договори дарування, виступаючи на стороні обдаровуваного. При відчуженні акцій їх власнику необхідно враховувати положення ст. 7 Закону України “Про акціонерні товариства”, що встановлює обмеження на відчуження цінних паперів

приватного акціонерного товариства переважним правом інших акціонерів товариства, за умови передбачення цього у статуті. Ще одна особливість відчуження акцій встановлена положеннями Закону України “Про захист економічної конкуренції”, що вимагають одержання спеціального дозволу Антимонопольного комітету України чи його адміністративної колегії на придбання акцій, що забезпечує досягнення чи перевищення 25 або 50 відсотків голосів. Іншим нормативно-правовим актом, норми якого слід враховувати при набутті акцій банку, є Закон України “Про банки і банківську діяльність”, відповідно до ст. 34 якого юридична або фізична особа, яка має намір набути істотної участі у банку або збільшити її таким чином, що така особа буде прямо та/або опосередковано, самотійно чи спільно з іншими особами володіти 10, 25, 50 та 75 і більше відсотками статутного капіталу банку чи правом голосу акцій (паїв) у статутному капіталі банку та/або незалежно від формального володіння справляти значний вплив на управління або діяльність банку, зобов’язана повідомити про свої наміри цей банк і Національний банк України (далі – НБУ) за три місяці до набуття істотної участі або її збільшення та погодити з НБУ таке набуття. Аналізуючи Постанову Кабінету Міністрів України “Про затвердження Порядку відчуження об’єктів державної власності”, доходимо висновку, що відчужувати бездокументарні цінні папери, власником яких виступає держава, можна лише шляхом укладення договору купівлі-продажу, усі інші договори, спрямовані на їх відчуження, можуть бути визнані недійсними на підставі ст. 215 ЦК України, оскільки їх зміст не відповідає актам цивільного законодавства. Укладаючи договір про відчуження бездокументарних цінних паперів, що належать до об’єктів спільної сумісної власності подружжя або набуття їх у власність одним із подружжя за грошові кошти, приналежні подружжю, необхідно враховувати вимоги ст. 60, 63, 65 Сімейного кодексу України стосовно взаємної згоди подружжя щодо вчинення такої правочину та подання такої згоди другим з подружжя у письмовій формі. Інакше він буде визнаний недійсним на момент його

вчинення, оскільки зміст правочину не може суперечити актам цивільного законодавства (ч. 1 ст. 203 ЦК України).

Кількість бездокументарних цінних паперів, що продається, з урахуванням положень ст. 669 ЦК України, встановлюється у договорі у штуках або із зазначенням розрахункової вартості одного цінного паперу на загальну суму, визначену в договорі.

Ціна бездокументарних цінних паперів або їх оцінка (в договорах дарування) є ще однією істотною умовою договорів про відчуження бездокументарних цінних паперів. Її визначення відбувається за згодою сторін шляхом оцінки вартості одного цінного паперу чи цілого їх пакета із врахуванням спеціального законодавства про оцінку майна, зокрема Закону України “Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні”. Встановлення ціни бездокументарних цінних паперів може здійснюватися на основі біржових котирувань з прив’язкою до рівня середньозважених цін на аналогічні цінні папери за певний період у місяці виконання договору.

Договір купівлі-продажу бездокументарних цінних паперів укладається двома способами: або на фондовій біржі, або поза фондовою біржею, для яких характерні суттєві відмінності. Для участі в торгах на фондовій біржі та проведення розрахунків за договорами, укладеними на ній, цінні папери можуть бути зарезервовані шляхом їх переказу з рахунка власника на транзитний рахунок та проведення їх блокування. Укладення договору відбувається шляхом направлення заявки на придбання чи продаж бездокументарних цінних паперів учасником торгів без зазначення адресата. Конкретизація особи проводиться організатором торгівлі на підставі зіставлення заявок усіх учасників торгів і виявлення зустрічних заявок, що стосуються однакового предмета і збігаються за іншими стандартними параметрами. Укладення договору купівлі-продажу – це тільки початок складних та взаємопов’язаних процедур, які передують одержанню грошових коштів продавцем та виникненню власності у покупця на бездокументарні

цінні папери. Право власності на бездокументарні цінні папери виникає у набувача не за наслідками укладення договору, а тільки в момент його виконання, тобто зарахування цінних паперів на рахунок набувача. До зазначеної дії впродовж усіх етапів договору (квитуванні розпоряджень, звірці параметрів, клірингу) продавець бездокументарних цінних паперів все ще залишається їх власником.

Виконання договорів, спрямованих на відчуження бездокументарних цінних паперів поза фондовою біржею, має свої наступні особливості. Після укладення такого договору кожен із контрагентів звертається до депозитарної установи, у якій відкритий його рахунок у цінних паперах, із розпорядженням на вчинення відповідних дій: переказу або зарахування цінних паперів. Депозитарна установа, перевіривши розпорядження на правильність складання та за відсутності підстав для відмови в узятті його до виконання, передає його до Центрального депозитарію або НБУ, який складає відомості розпоряджень на поставку та одержання цінних паперів. Закон України “Про депозитарну систему України” встановлює, що розрахунки за правочинами щодо бездокументарних цінних паперів з дотриманням принципу “поставка цінних паперів проти оплати”, здійснюються шляхом переказу коштів Розрахунковим центром з обслуговування договорів на фінансових ринках, переказу цінних паперів Центральним депозитарієм або НБУ на рахунки депозитарних установ чи депозитаріїв-кореспондентів та відповідного переказу/ списання/ зарахування останніми прав на цінні папери на рахунки депонентів (клієнтів). Розрахунки за правочинами щодо цінних паперів, вчиненими поза фондовими біржами без дотримання принципу “поставка цінних паперів проти оплати”, проводяться в порядку, передбаченому відповідним договором.

За договорами, спрямованими на відчуження бездокументарних цінних паперів, момент їх укладення та переходу права власності на бездокументарні цінні папери не збігається у часі. Щодо визначення моменту укладення договору, то тут слід керуватися ч. 1 ст. 640 ЦК України,

відповідно до якої договір є укладеним з моменту одержання особою, яка направила пропозицію укласти договір, відповіді про прийняття цієї пропозиції. Вважаємо, що сторони в договорі можуть самостійно встановлювати момент переходу прав за бездокументарними цінними паперами з врахуванням того, що на відміну від передачі речей, передача бездокументарних цінних паперів за договором здійснюється не сторонами особисто, а за їх розпорядженнями особами, що законодавчо уповноважені на ведення депозитарного обліку. Вчинення відповідних записів означає передачу бездокументарних цінних паперів за договором, і саме з цим моментом загальне правило, встановлене у ч. 1 ст. 334 ЦК України, пов'язує перехід права власності. Здійснення запису на рахунку є передумовою дійсності переходу прав за цінними паперами, що зумовлює квазіреальний характер передачі бездокументарних цінних паперів за договором. З моменту набуття особою прав власності на бездокументарні цінні папери вона вважається суб'єктом прав, ними посвідчених. Такий висновок можна зробити, проаналізувавши рекомендації президії Вищого господарського суду України "Про практику застосування законодавства у розгляді справ, що виникають з корпоративних відносин", у яких зазначається, що особа вважається акціонером та відповідно суб'єктом корпоративних прав з моменту набуття права власності на акції. Права за бездокументарними цінними паперами мають вважатися такими, що перейшли до їх набувача за договором з моменту внесення Центральним депозитарієм або НБУ змін до реєстру власників іменних цінних паперів та зарахування цих цінних паперів на рахунок власника у депозитарної установи.

Як відомо, змістом договору є взаємні права та обов'язки сторін. Основним обов'язком відчужувача бездокументарних цінних паперів за договором є їх передача у власність покупцю. Він вважається виконаним у момент зарахування цінних паперів на рахунок набувача у депозитарної установи. Кореспондуючим обов'язком контрагента, за договором купівлі-продажу чи міни, буде прийняття визначених бездокументарних цінних

паперів і сплата певної грошової суми, надання послуг, виконання робіт. Враховуючи ризик невиконання взятого на себе обов'язку сторін, слід включати до умов договору купівлі-продажу чи міни бездокументарних цінних паперів положення, яке б визначало послідовність виконання контрагентами відповідних зобов'язань. При їх укладенні поза фондовою біржею сторонам необхідно встановити умову про зобов'язання надати депозитарним установам, у яких відкриті рахунки у цінних паперах, розпорядження на списання чи зарахування цінних паперів на рахунок, а також конкретизувати дату та час подання такого розпорядження; узгодити відповідальність сторін не тільки за прострочення виконання, але і за його невиконання. Вручення депозитарній установі розпорядження дає підстави вважати, що воля уповноваженої за цінними паперами особи направлена на передачу права на приналежні йому цінні папери іншій особі, що вказана у розпорядженні.

На практиці трапляються випадки невиконання продавцем бездокументарних цінних паперів власних зобов'язань за договором купівлі-продажу щодо надання депозитарній установі розпорядження на списання цінних паперів з його рахунка та їх переказу після отримання грошових коштів на його рахунок у банку. У такому випадку з метою захисту власних інтересів покупцю бездокументарних цінних паперів, що належним чином виконав власні договірні зобов'язання, слід звернутися до суду з позовною вимогою про визнання права власності на бездокументарні цінні папери та списання їх з рахунка відчужувача на рахунок набувача.

Норми актів цивільного законодавства не містять чітких вимог до форми договорів про відчуження бездокументарних цінних паперів. Разом із тим, виходячи з норм Положення про провадження депозитарної діяльності, затвердженого рішенням Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 23.04.2013 № 735, можна зробити висновок, що ці договори укладаються у письмовій формі. Щодо їх обов'язкового нотаріального посвідчення, то відповідно до п. 5 ст. 5 Закону України "Про Національну

депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні” угоди щодо цінних паперів не підлягають нотаріальному посвідченню, якщо інше не передбачено законодавством чи угодою сторін. Стосовно окремих видів цінних паперів, то законодавцем також встановлено подібні правила (ч. 10 ст. 20 Закону України “Про іпотечне кредитування операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати”, ч. 5 ст. 40 Закону України “Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю”). Відповідно до ЦК України договір ренти, спадковий договір, договір довічного утримання (догляду) укладаються у письмовій формі і підлягають нотаріальному посвідченню, інші договори, спрямовані на відчуження бездокументарних цінних паперів, зокрема договір купівлі-продажу чи міни, не підлягають обов’язковому нотаріальному посвідченню. Щодо форми договору дарування бездокументарних цінних паперів, то законодавцем не встановлено чітких вимог. Проаналізувавши положення ч. 5 ст. 719 ЦК України, за якої договір дарування валютних цінностей на суму, яка перевищує п’ятдесятикратний розмір неоподаткованого мінімуму доходів громадян, укладається у письмовій формі і підлягає нотаріальному посвідченню, та п. 2 ч. 1 ст. 1 Декрету Кабінету Міністрів України “Про систему валютного регулювання і валютного контролю”, валютними цінностями є цінні папери, виражені у валюті України чи іноземній валюті, можемо зробити висновок, що договір дарування бездокументарних цінних паперів на суму, що перевищує на сьогодні 850 гривень, укладається у письмовій формі з нотаріальним посвідченням. Аналогічну форму слід застосовувати до договору про пожертву, виходячи із ч. 3 ст. 729 ЦК України. Вимога укладення договору купівлі-продажу акцій, що належать державі, на аукціоні/конкурсі у письмовій формі з нотаріальним посвідченням встановлена ч. 4 ст. 27 Закону України “Про приватизацію державного майна” та п. 2.6 Положення про порядок проведення конкурсів з продажу пакетів акцій акціонерних

товариств, затвердженого наказом Фонду державного майна України від 10.05.2012 № 639.

Слід зазначити, що специфічність предмета договору, спрямованого на відчуження бездокументарних цінних паперів, зумовлює необхідність звернення сторін до депозитарних установ, у яких відкриті рахунки в цінних паперах з розпорядженням на вчинення відповідної облікової операції щодо списання/ переказу/ зарахування цінних паперів. Вважаємо, що з метою надання юридичної вірогідності цьому розпорядженню, сторонам слід нотаріально засвідчити справжність підпису на ньому, адже вчиняючи цю нотаріальну дію, відповідно до Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 22.02.2012 № 296/5, нотаріус встановлює особу та визначає обсяг її цивільної дієздатності, з'ясовує волевиявлення та дійсність її намірів, проводить реєстрацію нотаріальної дії. Як слушно зауважує С. О. Бородовський, нотаріус здійснює захист прав особи або забезпечення охорони дійсних намірів особи, тобто її законного інтересу [9, с.127].

Висновки. Цивільно-правові наслідки переходу прав за бездокументарними цінними паперами в результаті укладення договорів про їх відчуження виникають на підставі юридичного складу: укладення відповідного договору, нотаріальне засвідчення підпису депонента на розпорядженні депозитарній установі на вчинення облікових операцій щодо списання/ переказу/ зарахування цінних паперів на рахунок у цінних паперах, здійснення професійними учасниками депозитарної системи перереєстрації прав власності на бездокументарні цінні папери.

Враховуючи особливість функціонування вітчизняного фондового ринку та обігу цінних паперів поза фондовою біржею вважаємо за доцільне встановити у ч. 8 ст. 17 Закону України “Про цінні папери та фондовий ринок” можливість укладення договорів, спрямованих на відчуження бездокументарних цінних паперів поза фондовою біржею без посередництва торговців цінними паперами.

Посилення ролі цивільного договору про відчуження бездокументарних цінних паперів ставить перед законодавцем загальну вимогу необхідності подальшого вдосконалення його правового регулювання.

Література:

1. Развитие советского гражданского права на современном этапе / [Малеин Н. С., Мозолин В. П., Прокопченко И. П. и др.]; под. ред. В. П. Мозолин. – М. : Наука, 1986. – 268 с.
2. Гостюк В. І. Цивільно-правові договори з цінними паперами за законодавством України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Гостюк Василь Іванович. – К., 2005. – 198 с.
3. Крылова М. Ценная бумага – вещь, документ или совокупность прав / М. Крылова // Рынок ценных бумаг. – 1997. – № 5. – С. 29–32.
4. Мурзин Д. В. Ценные бумаги – бестелесные вещи. Правовые проблемы современной теории ценных бумаг / Мурзин Д. В. – М. : Статут, 1998. – 176 с.
5. Юлдашбаева Л. Р. Правовое регулирование оборота эмиссионных ценных бумаг (акций, облигаций) / Юлдашбаева Л. Р. – М. : Статут, 1999. – 205 с.
6. Кравчук В. М. Припинення корпоративних правовідносин в господарських товариствах : Монографія / Кравчук В. М. – Львів : Край, 2009. – 464 с.
7. Рішення Докучаєвського міського суду Донецької області від 27.08.2010 № 2-1415/10 // Єдиний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/10981573>
8. Швиденко О. С. Акція як об'єкт права власності : дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.03 / Швиденко Олександр Сергійович. – К., 2006. – 235 с.
9. Бородовський С. О. Роль і значення інституту нотаріату в сфері надання юридичної вірогідності правочинам / С. О. Бородовський // Часопис Київського університету права. – 2011. – № 2. – С. 126–129.